

Enskild motion

Motion till riksdagen: 2014/15:1973

av Annika Lillemets m.fl. (MP)

Statlig styrning och insyn i försvarsindustrins motköpsaffärer

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en reglering av och insyn i försvarsindustrins motköpsaffärer.

Bakgrund

Sverige är en stor exportör av vapen och krigsmateriel. Per capita är vi i den absoluta toppen av de vapenproducerande länderna och enligt Financial Times är försvarskoncernen Saab en av tolv stora i världen som tillsammans svarar för avancerade motköpsaffärer till ett värde av \$75 miljarder, enligt statistik sammanställd av IHS Janes Defence.

Det råder i dag stor enighet internationellt om att motköpsaffärer eller så kallade offset generellt är något dåligt eftersom de anses strida mot frihandels principer. De hindrar den fria konkurrensen, de omgärdas av nästintill obefintlig transparens och öppnar för korruption. World Trade Organization (WTO) har av dessa skäl i princip förbjudit offsetaffärer. Men eftersom överskottet på vapen är så stort i världen har man beslutat att göra undantag för just krigsmateriel.

Lite förenklat handlar offsetaffärer oftast om direkt och indirekt offset. Det förstnämnda handlar om ett sidoavtal som direkt berör huvudprodukten som säljs och köps. Det kan vara militär utrustning, system och tjänster. Indirekt offset kan beskrivas som sidoavtal som inte är direkt relaterad till den produkt som säljs och köps. Det kan vara alla typer av produkter, ofta av civil karaktär. Det kan handla om råvaror, jordbruksvaror eller andra produkter. På grund av affärernas omfattning riskerar dessa sidoavtal att påverka den svenska marknaden i stor utsträckning.

Den officiella svenska hållningen är att inte använda sig av motköp när staten köper in vapensystem från utlandet till Försvarsmakten. När Sverige däremot exporterar vapen använder sig försvarsindustrin av avancerade motköpsupplägg. Men vid export har hittillsvarande regeringar inte haft någon åsikt om hur dessa motköpsavtal är konstruerade. Svenska regeringar, oavsett politisk färg, har lämnat motköpsavtalen helt i händerna på industrin.

Försvarsindustrikoncernen Saab använder sig av motköpsavtal för att vinna kontrakt som motsvarar 100 procent av vapenaffärens värde, eller också så mycket som 400 procent, som i fallet med försäljningen av JAS Gripen till Sydafrika i början av 2000-talet. Detaljerna är generellt hemliga, då det har med affärshemligheter att göra.

Miljöpartiet har under lång tid drivit frågan om motköp utifrån ett korruptionsperspektiv och därför uppmärksammat fenomenet i Sveriges riksdag, dels i en motion (2012/13:U338), dels en skriftlig fråga (2013/14:615 Motköp och transparens) där tidigare riksdagsledamoten Peter Rådberg frågade dåvarande försvarsminister Karin Enström om alliansregeringens syn på försvarsindustrins stora motköpsaffärer. Svaret vi då fick var att regeringen inte har några synpunkter på hur Saab syr ihop sina motköpsavtal. Ett liknande svar fick en borgerlig riksdagsledamot 2004 när denne ställde frågan till en socialdemokratisk minister.

Ur ett samhällsekonomiskt perspektiv kan det tyckas väldigt oansvarigt av en regering att inte ha någon som helst åsikt om hur motköpsaffärerna konstrueras och överlämna alla överväganden till industrin. I USA finns en hel myndighet som sysslar med offset och försvarsindustrins motköp, Commerce Department Division, the Bureau of Industry and Security (BIS). Dess främsta syfte är se till att USA:s säkerhet så att inte känslig amerikansk teknik hamnar i orätta händer och som går i linje med USA:s utrikespolitik och skyddar amerikanska ekonomiska intressen.

En regering kan inte vara likgiltig till affärer i 40-miljardersklassen, som kanske bidrar till sysselsättningen i Linköping vidmakthålls, men som på grund av motköpsaffärerna kan få stora negativa konsekvenser för andra orter som berörs i någon motköpsaffär. Det skulle till exempel mycket väl kunna hända att ett pappersbruk, som är den stora arbetsgivaren i en bruksort, läggs ner och flyttas till Brasilien som en del i en motköpsaffär när Saab säljer stridsflygplan till Brasilien. Det kan också bli så att som en del av en motköpsaffär kan importerade jordbruksvaror konkurrera ut inhemsk verksamhet som stöds av statliga subventioner.

Försvarsindustrins motköpsaffärer har betydande samhällspåverkan. Det vore därför lämpligt att regeringen tar initiativ till att utreda frågan om motköp och dess konsekvenser. Ett framtida förbud vore eftersträvansvärt, men då kanske i form av ett större internationellt förbud. Ökad transparens kring dessa motköpsaffärer är en

självklarhet samt att regeringen lägger fram förslag som reglerar industrins användande av dessa motköpsupplägg. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna som sin mening.

Annika Lillemets (MP)

Valter Mutz (MP)

Pernilla Stålhammar (MP)